

Wegwijzer in de Bijbel

Het verhaal van de Bijbel op eenvoudige manier verteld

29. De HEER komt om Zijn volk te bevrijden

Bijbelgedeelte: Exodus 6:1 en 7:8-8:11

Het antwoord van de HEER op de klacht van Mozes

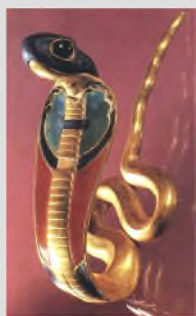
Nadat Mozes zich had beklaagd bij de HEER dat Hij Zijn volk niet had bevrijd, en dat de Farao hun toestand nog veel moeilijker had gemaakt, antwoordde de HEER hem: "Nu zul je zien wat ik de farao ga aandoen: Ik zal hem met harde hand dwingen mijn volk te laten gaan, hij zal het zelfs uit zijn land weggagen". Waarom de Farao dit zou doen, had de HEER Mozes verteld, toen hij door de woestijn op weg was naar Egypte. Hij had Mozes toen opgedragen, dat hij tegen de Farao moest zeggen: "Dit zegt de HEER: Israël is mijn zoon, mijn eerstgeboren zoon. Ik heb je bevolen mijn zoon te laten gaan om Mij te vereren, maar dat heb je geweigerd. Daarom zal Ik je eerstgeboren zoon doden". Dit zou voor de Farao zo'n verschrikkelijke slag zijn – misschien was het wel zijn enige zoon, zijn opvolger – dat hij het niet langer kon verdragen. Maar zover was het nog niet: God zou hem maar liefst negen keer ernstig waarschuwen, en dus de kans geven te doen wat Hij van hem vroeg, voordat die vreselijke straf zou komen. Wat een geduld heeft God toch met ons mensen...

Mozes en Aäron moeten weer naar de Farao

Mozes en zijn broer Aäron moesten weer naar de Farao gaan, Aäron moest alles zeggen wat de HEER tot Mozes zei, en ook de wondertekens doen die de engel Mozes bij de brandende doornstruik had laten zien. Hij gooide zijn herdersstaf op de grond, en die werd een grote slang.

De cobra

Dit wonderteken van de staf en de slang is belangrijk in verband met wat er verder gebeurde. De slang (cobra) was in Egypte het symbool van macht en heerschappij over vruchtbaarheid en welvaart van het land. In de mythes had de god Geb (god van de aarde) de Farao aangewezen als drager van de cobra en wettige heerser over Egypte. De Farao's toonden dat, met een cobra (uraeus) op hun hoofd (zoals ook de zonnegod Ra had) en hun scepter (heersersstaf). Deze cobra beeldde de godin Wadjet uit, die de taak had Ra en de Farao te beschermen door vuur te spuwen in de ogen van de vijand.

De Egyptische mythologie over de zonnegod en zijn Farao

De Egyptenaren geloofden dat het evenwicht tussen orde en chaos in stand werd gehouden door de goden en hun vertegenwoordiger op aarde, de koning, de Farao. Ze noemden die orde 'maat'. De godin Maät belichaamde het universum als plaats van orde door evenwicht, harmonie en waarheid.

De Farao deelde als kind van de goden hun goddelijkheid, en was de verbinding tussen de mensen op aarde en het hemelse godenrijk. Hij was dus meer dan staatshoofd, omdat hij de belangrijke taak had de 'maat' in Egypte te handhaven voor de vruchtbaarheid van het land en zijn bewoners. En het is juist op dat punt waar God hem en Egypte met Zijn plagen treft.

Zoals in veel primitieve religies was in Egypte de zon de god van de dag. Hij ontstond op de oerberg van de schepping. De naam van de zonnegod was Ra of Re, de universele bron van energie. Hij kon zowel schepper als vernietiger zijn, en was verantwoordelijk voor de rijke oogsten van het door de Nijl overstroomde land en de barre woestijn.

Maar er was ook een nacht, waarin de zon niet scheen en door de nacht (die stond voor de onderwereld) reisde. Ra had daar een machtige en eeuwige tegenstander: de slangendemon Apep. Bij zonsondergang probeerde hij Ra op te slokken en alle leven te vernietigen. Want als de zon niet meer opkwam, zou er geen leven meer mogelijk zijn. Ra moest zorgen voor orde in de chaos van het duister, de maat. De opkomst van de zon vertelde dat Ra Apep had overwonnen. Zoals het is met alle mythen zijn er verschillende verhalen. In één daarvan vernietigde de godin Wadjet de slangen van Apep. In een ander verjoeg de god Seth het monster. Het bloed van de gewonde Apep kleurde de avondhemel rood als teken van de overwinning van de zonnegod.

Zoals de zon had Ra verschillende verschijningsvormen. Bij zonsopgang baart Noet hem als Kepri (de zich ontwikkelende), De beroemde pyramiden zijn een afbeelding van de oerberg van zijn geboorte. Als rijzende zon was hij Re-Horakhte, een verbinding tussen Re en Horus. Aan het eind van de dag was hij Atoem of Re-Atoem. Horus betekent meester van de lucht. Hij heerste over het land van de levenden, Egypte, Elke Farao werd geëerd als de levende Horus, de vleeswording van Horus op aarde. Na zijn dood zette de Farao zijn koninklijke rol voort als hij afdaalde naar de onderwereld en één werd met de heerser van de onderwereld, Osiris. Elke nieuwe Farao respecteerde zijn voorganger als zijn vader. Deed hij dat niet, en liet hij hem weg of wiste hij hem uit de geschiedenis, dan hield zijn voorganger op te bestaan, ook voor de eeuwigheid.

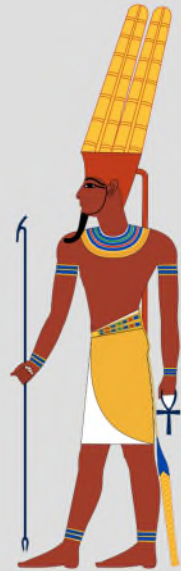
De Farao zag de grote slang van Mozes en Aäron als een slang van Apep, en lachte er om. Hij was er van overtuigd dat Ra sterker was dan deze kwade god. Bovendien zou de godin Wadjet hem, en de god Seth zijn god Ra, beschermen. Daarom zei hij dat zijn geleerden en tovenaars dat ook wel konden. Hij liet ze roepen en die zeiden wat magische spreuken, zoals tovenaars doen, waarna ieder zijn staf op de grond gooide; en ja hoor... ze werden allemaal slangen. De Farao en zijn tovenaars keken triomfante-lijk: de God van Mozes en Aäron was niet machtiger dan Isis, de godin van de magie. Misschien keken Mozes en Aäron wel wat beteuterd, maar de HEER was nog niet klaar: de slang van Aäron at alle andere slangen op. Daarna greep Aäron 'zijn' slang, die weer veranderde in zijn herdersstaf. Dit had de Farao goed moeten begrijpen: de beschermgoden Seth en Wadjet waren minder sterk dan de God van Mozes en Aäron! Niet zij hadden Ra en de Farao beschermd, maar de HEER beschermde Mozes en Aäron, Zo waarschuwde God de Farao: de onmacht van zijn goden zou een eind maken aan de vruchtbaarheid en welvaart, een aantasting van het leven, en uiteindelijk tot chaos en de ondergang van het rijk van Ra en zijn Farao.

De Egyptische mythologie over Ra en Amon

De Egyptische godenwereld is niet zo makkelijk te begrijpen. Dit komt door de lange geschiedenis, verschillende Rijken die elkaar opvolgden met daarin meerdere koningslijnen, en meerdere godsdienstige centra. Tijdens het Nieuwe Rijk, waarin ook Mozes en de Israëlieten leefden, werd de god Amon, of Amoen, verbonden met Ra tot Amon-Re, en door de invloed van de priesters van Thebe staatsgod gemaakt.

Amon had als één van de scheppende oergoden in het Oude Rijk weinig betekenis.. In het Middenrijk werd hij echter veel belangrijker door de verbinding met de god van de vruchtbaarheid Min, waardoor zijn schepende kracht werd vergroot. Zijn Naam werd toen Amon-Kematief, wat betekent: "Hij die zijn moment heeft voltooid". In het Nieuwe Rijk werd Amon zelfs gelijk gemaakt aan de zonnegod Ra, die in het Oude Rijk de nationale god was geworden. Zo werd hij Amon-Re, de koning van de goden.

De naam van Farao Amenhotep herinnert aan Amon. Die betekent 'Amon is tevreden'. Bij zijn kroning nam Amenhotep I een tweede naam aan: 'heilig is de ziel van Re'. Amenhotep II noemde zich zelfs 'grote manifestatie van Re'. Amenhotep III nam als tweede naam aan: 'de heer van waarheid is Re'. Hierin is de verbinding van Amon-Re dus goed te zien, en ook hoe belangrijk Ra, of Re, nog altijd was. De latere Farao's met de naam Ramses hadden weer Ra in hun naam.

De eerste plaag over Egypte: water wordt bloed

De Farao dacht niet zo ver door, want hij vroeg zich af hoe zijn grote bouwwerken af moesten komen zonder de Israëlieten, en daarom wilde hij hen niet laten gaan. Nadat Mozes en Aäron het paleis hadden verlaten, zei de HEER tot Mozes dat zij de volgende ochtend naar de Farao moesten gaan, als die zich in de Nijl ging baden, en hem opnieuw vragen het volk te laten gaan; maar de Farao zou dat weer weigeren.

Eerst moest Aäron de Farao aankondigen wat de grote Koning, de HEER van hemel en aarde en alle leven, zou doen: "De HEER, de God van de Hebreëen, heeft mij naar u toegestuurd om te zeggen: 'Laat mijn volk gaan om mij in de woestijn te vereren.' Tot nu toe hebt u niet willen luisteren. Daarom – zo zegt de HEER – zal Hij u laten zien Wie Hij is. Ik zal met deze staf op het water van de Nijl slaan, en dat zal dan in bloed veranderen. De vissen gaan dood en de rivier zal zo gaan stinken dat de Egyptenaren het wel zullen laten nog van het water te drinken." Daarna strekte Aäron zijn herderstaf over de Nijl uit, sloeg op het water en draaide daarna om zijn as, zodat zijn staf in alle richtingen wees. Het water van de Nijl veranderde in bloed. En niet alleen van de Nijl, maar van alle kanalen, moerassen en zelfs open waterbakken. Zeven dagen bleef alle open water bloed. De vissen in de Nijl gingen dood en het water stonk verschrikkelijk. Iedereen moest in de grond graven om drinkwater te vinden en te overleven.

De Egyptenaren kenden Sobek als god van het water. De Nijl zou zijn ontstaan uit zijn zweet. Hij had de kop van een krokodil en symboliseerde de vruchtbaarheid van de Nijl en de kracht van de Farao's. Het teken moest laten zien dat het met de kracht van de Farao gedaan was, omdat Sobek niet kon verhinderen dat de Nijl een dood brengende rivier werd. Maar ook nu bleken de tovenaars hetzelfde te kunnen doen: ze veranderden water dat ze uit de grond hadden gehaald in bloed. En nadat het water in de Nijl en alle daarmee verbonden kanalen weer drinkbaar was geworden, veranderde Farao opnieuw niet van gedachten. Sobek en Isis hadden hem toch geholpen?

Er is ook een verband met het teken van de slang. Als Ra Apep niet had overwonnen, zou de heerschappij van de Farao ten einde komen. Er zou geen leven in Egypte meer mogelijk zijn. Het teken dat Apep was overwonnen, was dat de avondhemel rood kleurde van zijn bloed. Nu liet de HEER, als teken van Zijn overwinning op de Farao en Ra, de Nijl rood kleuren van het bloed van de verslagen Sobek – de rivier waarvan zij voor hun leven afhankelijk waren. Roodkleuren van de lucht zou niet geschikt zijn, omdat de Farao dan zou denken dat Ra had overwonnen.

Dit was het eerste van de grote wondertekenen, die God deed om de Farao zover te krijgen dat hij de Israëlieten liet gaan.

De Egyptische mythologie over Isis en Osiris

Isis is de Griekse naam van de godin Asset. Vanaf het Nieuwe Rijk is er geen verschil meer met Hathor en wordt zij Isis-Hathor genoemd.

Hathor betekent 'huis van Hor(us)'. Zij was de moeder van de moeders en van de goden, moeder en dochter van Ra. Isis-Hathor was de meest geliefde godin van heel Egypte. Een toonbeeld van schoonheid, vreugde, macht en moederschap; de ware godenkoningin. De Egyptenaren aanbaden haar als vruchtbaarheidsgodin en meesteres van magie. Zij beschermde de Nijldelta en vond de landbouw uit.

Isis was de zus van Osiris en Seth. Osiris werd haar man. Seth doodde hem en sneed zijn lijk in stukken. Isis verzamelde die en maakte het lichaam weer tot één. Door haar toverkunsten werd zij zwanger van hem. De geboorte van hun zoon Horus beeldt de wederopstanding van Osiris door de werkzame kracht van Isis uit. Men meende dat Osiris moest lijden en sterven opdat de mensen zouden leven. Isis heeft daarom in haar linkerhand de anch, het levenskruis (net als Ra, Amon en Horus). Horus gaf zijn linker oog aan Osiris, zodat zijn vader het hiernamaals kon bereiken.

Osiris kwam uit de hemel en volgde Ra op als Faraon van Egypte. Hij werd steeds belangrijker tot hij een van de grootste, belangrijkste populairste goden was. Hij was de god van de vruchtbaarheid (daarom de groene kleur van gezicht en handen) en de onderwereld, het dodenrijk. Men dacht dat iedere dode die goed geleefd had door Osiris werd toegelaten tot het hiernamaals.

Op 28 december vierden de Egyptenaren de (weder)geboorte van Osiris als de stralende ochtendzoon, die Egypte nieuw leven brengt. Osiris was ook de god van de maan, en volle maan was ook het symbool van zijn wederopstanding

De tweede plaag over Egypte: kikkers

Hierna moesten Mozes en Aäron weer naar de Faraon gaan om hem te vragen het volk te laten gaan, en hem aan te kondigen: "Weigert u dat, dan straf Ik uw hele rijk met een kikkerplaag. De Nijl zal wemelen van de kikkers; ze zullen uit het water komen en uw paleis binnendringen, tot in uw slaapkamer en uw bed toe, en ze komen in de huizen van uw hovelingen en van uw hele volk, zelfs in uw oven en baktroggen. Ze zullen ook op u en op uw volk en uw hovelingen springen."

Waarom kikkers?

In de Egyptische godenwereld was de godin Heket de beschermster bij de gevaren van zwangerschap en geboorte. Een vroedvrouw heette dienaar van Heket. Er is hier misschien een verband met de vroedvrouwen die alle Israëlitische jongetjes bij de geboorte moesten doden. Heket werd afgebeeld met kikkerkop of helemaal als kikker. Samen met de oergoden Chnoem en Osiris was Heket verantwoordelijk voor de schepping.

Dit wonderteken van kikkers wees erop dat niet Heket verantwoordelijk was voor de schepping van alle wezens, maar de HEER, de God van de Israëlieten. Hij kon zoveel kikkers maken als Hij wilde en ze ook weer laten verdwijnen. En hoeveel Hekets of andere scheppende en beschermende goden er ook waren, ze zouden niets kunnen doen wat de HEER niet wilde.

Omdat de Farao weigerde het volk te laten gaan, strekte Aäron zijn staf uit over de Nijl en draaide weer rond om zijn staf over het hele land te laten wijzen. Onmiddellijk sprongen er kikkers uit de Nijl. Eerst een paar, toen meer en meer. Ook uit de kanalen en moerassen sprongen zij te voorschijn. Het werden er zoveel dat het hele land er vol mee werd. De Farao gruwde van al die kikkers in zijn paleis. Hij kon niet baden, niet eten, niet naar bed. Overal zaten kikkers in... En slapen zou toch niet kunnen, omdat het gekwaak oorverdovend was. Het ellendige was dat ze niet weggingen of na een week dood gingen. En als je er een paar honderd dood sloeg, waren er enkele ogenblikken later weer net zo veel. Ook de magiërs konden ze niet met hun formules wegtoveren. Daarom liet de Farao Mozes en Aäron komen en vroeg hen: "Bid tot de HEER dat hij mij en mijn volk van die kikkers verlost, dan zal ik het volk laten gaan om de HEER offers te brengen." Hij begreep dus goed dat alleen de God die al die kikkers kon laten komen, ze ook weer weg kon laten gaan. Dat was nodig, zodat hij zou gaan inzien Wie de alleen machtige God is. Mozes vroeg hem wanneer hij wilde dat hij tot de HEER ging bidden, en de Farao vroeg hem dat de volgende dag te doen. "Zoals u wilt", zei Mozes, "Dan zult u beseffen dat er niemand is als de HEER, onze God, want de kikkers zullen uit uw paleis en uit de huizen van uw hovelingen en uw volk verdwijnen en er zullen alleen nog kikkers in de Nijl overblijven." De volgende dag smeekte Mozes de HEER de kikkers te laten verdwijnen, en de HEER deed wat Mozes vroeg: de kikkers stierven. De mensen verzamelden de dode kikkers en gooiden ze op hopen, die ontzettend stonken. Iets wat de Egyptenaren vreselijk vonden, omdat het hen herinnerde aan ziekte en dood. Het wees hen echter ook op de onmacht van de godin Heket. Maar toen de Farao merkte dat de kikkers echt weg waren, weigerde hij koppig te doen wat hij had toegezegd. Zijn goden hadden hem beschermd...

De Egyptische mythologie over Toth

Mozes hoorde bij zijn opleiding vast al snel over Thoth, de god van de wijsheid, de schrijfkunst en de kalender. Thoth had het schrift uitgevonden en zijn kennis aan de Egyptenaren gegeven. Zijn Egyptische naam Djehoety of Tehati is afgeleid van de Egyptische naam voor de ibis. Deze vogel is dan ook zijn heilige dier, en de reden waarom hij een ibiskop had. Het verband tussen de kalender en de ibis is dat de ibissen terugkeren bij de overstroming van de Nijl, waarmee een periode op de kalender werd aangegeven. Het verband met schrijven, is dat van ibisveren schrijfpennen werden gemaakt. Als schrijfgod was Thoth de secretaris van de zonnegod Ra. De schrijfkunst die Mozes had geleerd, kwam goed van pas toen hij van de HEER de boeken over alles wat er was gebeurd moest schrijven.

Thoth ontstond samen met Ra en Maät, de godin van de waarheid, rechtvaardigheid en de orde van alles.

Thoth had ook een rol bij het oordeel over de doden. Maät woog hun hart als zij in de onderwereld kwamen.. Als dat lichter was dan de veer van de waarheid bracht Thoth de dode voor de god Osiris, die hem dan toegang gaf tot het hiernamaals. Thoth schreef het oordeel van Maät op. Zie de afbeelding (van Wikipedia) hieronder.

